

Učitel matematiky

Martina Bečvářová
Maturitní zkoušky (3)

Učitel matematiky, Vol. 7 (1999), No. 3, 168–174

Persistent URL: <http://dml.cz/dmlcz/150997>

Terms of use:

© Jednota českých matematiků a fyziků, 1999

Institute of Mathematics of the Czech Academy of Sciences provides access to digitized documents strictly for personal use. Each copy of any part of this document must contain these *Terms of use*.

This document has been digitized, optimized for electronic delivery and stamped with digital signature within the project *DML-CZ: The Czech Digital Mathematics Library* <http://dml.cz>

MATURITNÍ ZKOUŠKY (3)

MARTINA BEČVÁŘOVÁ

Maturitní zkoušky po Marchetově reformě

8. srpna 1908 byla vyhlášena *Marchetova reforma*, která znamenala výraznou změnu rakouského školství – všechny typy středních škol se staly rovnoprávnými. Reforma byla v letech 1909–1913 postupně zavedena do všech tříd středních škol. Jejím hlavním cílem bylo vytvořit jednotný systém středoškolského vzdělání, usilovala o sblížení klasických gymnázií a reálek i o zvýšení úrovně středoškolských absolventů.

Klasická gymnázia

Na klasických gymnáziích proběhla reforma v závislosti na typu vyučovacího jazyka. Na českých školách byla zmenšena hodinová dotace latiny, povinným jazykem se stala němčina, výrazně se rozšířila výuka přírodních věd a došlo k rozšíření nepovinných předmětů (moderní jazyky, kreslení, zpěv, stenografie, deskriptivní geometrie, ruční práce aj.). Klasické gymnázium však i nadále zůstalo orientováno na výuku mrtvých jazyků, jejich výuka nebyla výrazně redukována; úprava výuky pouhým rozšířením počtu hodin přírodovědných předmětů vedla k nežádoucímu přetížení studentů.

Absolventi klasických gymnázií mohli pokračovat ve studiu na libovolné univerzitní fakultě, exportní, konsulární a lesnické akademii, báňské a vojenské škole. Pokud chtěli studovat na technice, museli složit doplňkovou zkoušku z deskriptivní geometrie a prokázat zručnost v kreslení a rýsování.

Marchetova reforma rovněž přinesla výrazné změny maturitních zkoušek – nově nazývaných *zkoušky dospělosti*. Poprvé se podle nových předpisů maturovalo ve školním roce 1907/1908 (nařízení č. 10 051 z 29. 2. 1908). Podle těchto předpisů se žák musel k maturitní zkoušce přihlásit sám, pravidla vztahující se k podmínkám připuštění k písemné i ústní části zůstala nezměněna,

nově byly stanoveny zkušební termíny. Hlavním zůstal letní termín (konec školního roku), který byl určen pro řádné studenty závěrečného ročníku, externisty, privatisty a pro studenty reprobované na jeden rok. Podzimní termín (září, říjen) byl určen pro studenty, kteří se nemohli ze závažných důvodů účastnit hlavního termínu, pro externisty, pro doplňovací i opravné zkoušky. Nově byl vypsán únorový termín pro studenty reprobované na půl roku a pro externisty. Změnila se také klasifikace zkoušky: uznán za dospělého s vyznamenáním, uznán za dospělého všemi hlasy, uznán za dospělého většinou hlasů (mohla být jedna nedostatečná) a reprobován na půl roku nebo na jeden rok. Studenti, kteří opakovali zkoušku po půl roce, měli uznány za platné všechny příznivé známky z písemných prací a tak se podrobovali pouze písemným pracím z předmětů, ze kterých byli klasifikováni nedostatečně, a dále skládali všechny ústní zkoušky. Ti, kteří opakovali maturitní zkoušku až po roce, museli zkoušku opakovat celou.

Největší změny se týkaly obsahu maturitní zkoušky. Byl snížen počet písemných prací i ústních zkoušek. Na klasickém gymnáziu tvořily písemnou část práce z vyučovacího jazyka (pět hodin), překlad z latiny s pomocí slovníku (tři hodiny) a překlad z řečtiny s pomocí slovníku (tři hodiny). Odpadla písemná práce z matematiky, překlad z vyučovacího jazyka do latiny i nepovinná němčina. Ústní zkouška se skládala z českého jazyka (znalost literatury a jejího vývoje zhruba od roku 1770, podkladem maturitního rozhovoru byl rozbor básnického nebo prozaického úryvku), z latiny nebo řečtiny (ústní zkouška se skládala vždy z toho předmětu, ze kterého byla lepší písemná práce, při stejném výsledku si mohl student klasický jazyk zvolit, pokud však byla jedna práce hodnocena jako nedostatečná, musel maturovat z tohoto jazyka, v případě obou nedostatečných skládal ústní zkoušku z obou klasických jazyků), z vlastivědy (dějiny, statistika a zeměpis Rakouska-Uherska, přehled o ústavě a státní správě, všeobecné znalosti z geologie, geografie, klimatologie a národopisu), posledním předmětem byla matematika, pro kterou platila tato zásada:

V mathematice nesmí se zabíhati do mathematické fysiky, vylučují se komplikované úlohy algebraické i konstruktivní, zvláště

takové, které lze řešiti formulemi, pouze paměti udržitelnými; za to však za vhodné se uznávají úlohy, nejen abstraktně vědecké, nýbrž také úlohy z života praktického. (Zpráva c. k. vyššího gymnasia v Praze v Křemencově ulici. Vydána na konci školního roku 1910. Citát ze str. 17.)

Reálky

Marchetova reforma upravila rovněž výuku na reálkách. Tyto školy zůstaly i nadále sedmitřídní s vysokým počtem vyučovacích hodin. Na české reálce se po reformě povinně vyučovaly tyto předměty: český, německý a francouzský jazyk, náboženství, dějepis, zeměpis, matematika, fyzika, chemie, deskriptivní geometrie, kreslení a psaní, tělocvik a další nepovinné volitelné předměty. Většina reformních úprav se týkala pouze osnov jednotlivých předmětů.

Absolventi reálek mohli studovat bez problémů na technice a všech odborných akademiích. Pokud však chtěli studovat na univerzitě, museli se podrobit dodatečné doplňkové zkoušce z latiny a řečtiny.

Také maturitní zkouška na reálce doznala po reformě změny. Písemně se maturovalo z vyučovacího jazyka (pět hodin), z deskriptivní geometrie (pět hodin), z francouzského jazyka (čtyřhodinový překlad do vyučovacího jazyka) a z němčiny (volná práce byla povinná pouze na moravských reálkách a na některých reálkách v Čechách). Ústně se maturovalo z vyučovacího jazyka, dějepisu a zeměpisu, matematiky a fyziky, při pochybnostech o výsledku písemné práce z deskriptivní geometrie se ústně maturovalo i z tohoto předmětu. Pravidla pro skládání a hodnocení zkoušek dospělosti na reálkách byla stejná jako na gymnáziích.

Reálná gymnázia

Největší změny zaznamenala po roce 1908 reálná gymnázia. Ministerským rozhodnutím byl tento typ školy rozdělen na dva. Prvním bylo *reálné gymnázium typu A* – střední škola bez řečtiny, s jedním moderním jazykem a rozšířenou výukou přírodovědných předmětů. Na škole byla dodržována gymnaziální osnova pro výuku náboženství, latiny, dějepisu, zeměpisu, přírodopisu, fyziky a

filozofické propedeutiky. Zvláštní osnova byla stanovena pro francouzštinu (vyšší úroveň než na reálce), matematiku, deskriptivní geometrii a chemii (nižší úroveň než na reálce); na českých školách se povinně vyučovala i němčina.

Absolventi reálných gymnázií typu A měli přístup na právnickou a lékařskou fakultu bez jakéhokoli omezení; pokud chtěli studovat na filozofické fakultě a získat učitelskou způsobilost pro filozofii, filologii, latinu, francouzštinu či dějepis nebo chtěli skládat rigorózum z filozofie, archeologie, dějepisu či filologie, museli nejdříve dva roky před ukončením univerzitních studií složit doplňovací zkoušku z řečtiny na gymnázium nebo před zvláštní univerzitní komisí. Neomezený přístup měli absolventi reálných gymnázií na techniku, báňskou, zemědělskou a zvěrolékařskou akademii.

Druhým typem bylo *reálné reformní gymnázium – reálné gymnázium typu B*. Tato škola byla tvořena dvěma stupni – nižší (I.–IV. třída se shodovala s nižší reálkou) a vyšší (V.–VIII. třída měla samostatné osnovy). Na tomto typu školy se od šesté třídy vyučovalo kreslení, ale chyběla samostatná deskriptivní geometrie a chemie, na druhé straně se zde vyučovaly čtyři povinné jazyky (čeština, němčina, francouzština a latina). Reálné reformní gymnázium vznikalo nejčastěji jako náhrada za klasické gymnázium i reálku v místě, kde chyběla střední škola. Mělo umožnit co nejširší vzdělání. Největší rozkvět reálných reformních gymnázií nastal po první světové válce v Československé republice.

Absolventi reálného gymnázia typu B měli omezenější studijní možnosti, pokud chtěli studovat na technice, museli se podrobit doplňkové zkoušce z deskriptivní geometrie. Pro studium na zbývajících vysokých školách platila stejná pravidla jako pro reálná gymnázium typu A.

Posledním typem reálného gymnázia bylo *reálné gymnázium děčínského typu*, které sjednocovalo všechny tři typy středních škol v jeden. Jednalo se o osmitřídní školu, která plně využila upravený tvar původní táborské školy. Její I.–II. třída představovala jednotnou školu s výukou náboženství, jednoho moderního jazyka, dějepisu, zeměpisu, matematiky, přírodovědy a fyziky. Od III. třídy se studenti dělili na dvě větve – realisty a gymnazisty. Od

páté třídy bylo dělení rozšířeno na tři větve – gymnazisté, reální gymnazisté a realisté. Všechny tři větve poskytovaly rovnocenné středoškolské vzdělání prohloubené o příslušnou specializaci. Absolventi gymnaziální větve měli stejná práva jako absolventi klasických gymnázií, absolventi reálně gymnaziální, pokud vykonali doplňkovou zkoušku z latiny, měli stejná práva jako absolventi reálného gymnázia typu A a absolventi reálné větve měli otevřený přístup na techniku, zemědělskou, báňskou a zvěrolékařskou akademii, tj. měli stejné uplatnění jako absolventi reálky.

Na reálných gymnáziích se písemně maturovalo z vyučovacího jazyka (pět hodin), z latiny (tříhodinový překlad do vyučovacího jazyka) a z druhého živého jazyka (čtyři hodiny). Ústní zkoušku tvořily vyučovací jazyk, vlastivěda (zeměpis a dějepis), matematika, fyzika a druhý živý jazyk.

Reforma z roku 1908 přinesla výrazné zjednodušení maturitních zkoušek. Z matematiky se od tohoto roku již písemně nematurovalo, matematika však zůstala na všech typech škol povinným předmětem ústní maturitní zkoušky. O úrovni maturitní zkoušky z tohoto předmětu nelze mnoho říci, neboť výroční zprávy jednotlivých škol neobsahují žádné vzorové ukázky maturitních příkladů.

Je třeba se ještě zmínit o jedné zajímavosti vztahující se k maturitním zkouškám. V době světové války platila zvláštní ustanovení umožňující *předčasné maturitní zkoušky*. První bylo vydáno již 11. srpna 1914 (č. 2482); povolilo předčasné opravné zkoušky za školní rok 1913/14. Další ustanovení, která následovala během podzimu 1914, upravila zásady pro skládání předčasných i opravných zkoušek dospělosti, aby bylo možno urychlit povolání ročníků 1895 a 1896 na frontu. Podle těchto nařízení mohli povolání studenti 8. ročníku skládat maturitní zkoušku kdykoli během školního roku, pokud jim to dovolovaly vojenské povinnosti (dovolená, rekonvalescence aj.); na zkoušku se však museli předem písemně přihlásit. Studentům maturujícím podle těchto předpisů byly prominuty písemné práce, ale obdrželi rovnocenná vysvědčení. Těm, kteří odmítli nastoupit vojenskou službu (nemoc apod.), nebyla vysvědčení vydána, maturitní zkouška byla prohlášena za neplatnou, bylo třeba se podrobit nové řádné maturitě (viz nařízení

č. 53135/14 z 30. 1. 1915 a č. 26857 z 17. 9. 1915). V následujících letech si válečná situace vyžádala povolání stále mladších ročníků; nakonec byli povoláváni i studenti sedmého (na reálkách šestého) ročníku. Pro ně vešlo dne 21. 6. 1917 v platnost nařízení č. 20249 M. K. V., které umožnilo složit maturitu i žákům z nižších ročníků – žáci, kteří ze sedmé (šesté) třídy odešli na frontu, získali během školního roku čtyři týdny dovolené k návštěvě osmé (sedmé) třídy střední školy a po absolvování těchto „speciálních kurzů“ skládali maturitní zkoušku. Je zřejmé, že úroveň takovýchto zkoušek dospělosti nebyla valná. Současně s těmito „jednoduššími“ variantami probíhaly „řádné“ letní maturitní zkoušky.

V této napjaté atmosféře nadejde doba maturitních písemných prací. O osmé hodině ranní shromáždí se dav oktávánů před učebnou a na mírně pobledlých tvářích je vidět, že začínají chápat vážnost situace. Jakmile zazní zvonek, přikluše po bezvadném startu pan docent s panem ředitelem, oba rovněž pobledlí, takže bledost je všeobecná. Třesoucím se hlasem vyzve pan profesor oktávánstvo, aby zasedlo do lavic a sám zaujme vyčkávací postoj u tabule. Pan ředitel, jenž třímá v ruce obrovité zahradnické nůžky, loví chvíli po kapsách, mruče polohlasem „Ježíšmarjá, kde jsem to nechal“, až posléze najde zapečetěnou obálku, rozstříhne ji a podá obřadně panu profesorovi. Týž vyjme s napiatou tváří z obálky maturitní themata, napíše je na tabuli a první kolo velikého mače je zahájeno. Pan ředitel, zhostiv se takto čestného výkopu, odchází, ponechávaje věci svému osudu. ...

„Je to dobrý, kolego,“ medí si pan třídní oktávy, „přijde nám na maturitu klasický filolog. Oni jsou strašně slabí v matematice a tomu on asi houby rozumí, co myslíte?“

„Je to jistý?“ zvidá matematik. „Už je to tu úředně.“ Po tomto ujištění si matykář počne mnouti radostně ruce a pokřikuje: „Ti pacholci mají štěstí. Ha, ha!“

Matematická část zkoušky zralosti má potom ráz veseloherního představení. „Vypočtete úroky z jistiny 3676543, ...“ diktuje matyk. Študák počítá. Počítá tak říkajíc blbě. Když toho má dva řádky, vece učitel počtářství: „Toto je dobrá metoda,“ načez smaže

tabuli a řekne žoviálně: „a nyní to zkusíme ještě jiným postupem.“ Souhra je tak dokonalá, že pan předseda, jenž se tváří odborně a sleduje napjatě řešení příkladu, netuší, že naň byla postavena chatrč. ...

Jaroslav Žák: Študáci a kantoři

*Pan ředitel, třímaje v ruce zahradnické nůžky,
zahajuje písemné maturity.*